

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ
ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МИСТЕЦТВ ІМЕНІ
І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО

Кафедра театрознавства

ТЕОРІЯ ДРАМИ

Методичні рекомендації
для самостійної роботи

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Галузь знань – 02 Культура і мистецтво

Спеціальність – 026 Сценічне мистецтво

Освітньо-професійна програма – Режисура драматичного театру,
Режисура театру ляльок

Харків – 2022

Методичні рекомендації для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Теорія драми» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 026 «Сценічне мистецтво», освітньо-професійної програми «Режисура драматичного театру», «Режисура театру ляльок». 8 с.

Укладач:

Каленіченко Ольга Миколаївна, професор кафедри театрознавства, доктор філологічних наук

Рецензенти:

Шеховцова Т.А., доктор філологічних наук, професор Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна;

Партола В.Я., декан театрального факультету, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри театрознавства

Методичні рекомендації для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Теорія драми» затверджено на засіданні науково-методичної ради Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського (Протокол № 7 від 28 лютого 2023 року).

Голова науково-методичної ради,

ректор _____ Наталія ГОВОРУХІНА

Методичні рекомендації для самостійної роботи з навчальної дисципліни погоджено з гарантом освітньо-професійної програми

Гарант освітньо-професійної програми

професор, заслужений діяч мистецтв

України

_____ Олександр ІНЮТОЧКІН

© Каленіченко О.М.

© Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського

1. Анотація навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів. Програма визначає обсяг знань здобувачів, алгоритм вивчення дисципліни, необхідне методичне забезпечення.

Метою вивчення навчальної дисципліни є формування адекватного і систематизованого уявлення про історію розвитку теорії драми, специфіку побудови драми та її жанроутворень.

Бакалаври мають **знати** основні етапи розвитку теорії драми, специфіку драми як роду літератури і виду мистецтва, головні ідейно-естетичні категорії драми і театру, їх спільність і відмінність, своєрідність творення драми і вистави.

Здобувачі повинні **вміти** аналізувати сутнісні поняття та категорії драми, розкривати ідейно-художнє рішення п'єси і вистави, виявляти складові частини драматичного та сценічного твору.

Згідно з вимогами освітньої програми навчальна дисципліна спрямована на формування таких **компетентностей**:

ЗК02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.

ЗК03. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК04. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК06. Здатність використовувати інформаційні і комунікаційні технології.

СК01. Здатність генерувати задум та здійснювати розробку нової художньої ідеї та її втілення у творі сценічного мистецтва.

СК04. Здатність до професійного опанування змістових (інформаційного, виразно-образного) рівнів сценічного твору.

СК06. Здатність до оперування специфічною системою виражальних засобів (основами сценарної та драматургічної майстерності, монтажно-композиційними та просторово-образотворчими основами музичного, образотворчого та пластично-хореографічного мислення, режисерськими методами і акторськими техніками) під час створення сценічного твору.

СК09. Здатність співвідносити особисте розуміння художньої ідеї та твору із зовнішнім контекстом.

СК10. Здатність передавати знання про сценічне мистецтво та практичний досвід фахівцям і нефахівцям.

СК11. Здатність аналізувати твори літератури і мистецтва на основі критичного осмислення теорій, принципів, методів і понять сценічного мистецтва.

СК12. Здатність орієнтуватися в історії різних видів мистецтва, розуміти можливості використання їх виражальних засобів при створенні синтетичного за своєю природою твору сценічного мистецтва (творчого проєкту).

СК13. Здатність вільно орієнтуватися у напрямках, стилях, жанрах та видах сценічного мистецтва, творчій спадщині видатних майстрів.

СК16. Здатність до критичного аналізу, оцінки та синтезу нових складних

ідей у творчо-виробничій сценічній діяльності.

ПРН02. Мати концептуальні наукові та практичні знання у сфері сценічного мистецтва.

ПРН03. Вільно спілкуватися з професійних питань державною та іноземною мовами усно і письмово.

ПРН04. Здійснювати пошук необхідної інформації у професійній літературі, в мережі Інтернет та інших джерелах.

ПРН06. Генерувати та концептуалізувати художню ідею та твір.

ПРН07. Обирати, аналізувати та інтерпретувати художній твір для показу (демонстрації), самостійно обирати критерії для його оцінки.

ПРН08. Співвідносити мистецькі ідеї та твори із соціальним, культурним та історичним контекстом для глибшого їх розуміння.

ПРН09. Обирати оптимальні технічні та художньо-виражальні (режисерські методи, акторські техніки, сценарно-драматургічні, монтажно-композиційні, пластично-хореографічні, музичні, просторово-образотворчі) засоби відтворення креативного задуму при реалізації сценічного твору (проєкту).

ПРН10. Розуміти сценічне мистецтво як художній та соціокультурний феномен, знати специфічні відмінності художньої мови театру та перформативних мистецтв.

ПРН12. Знати основні етапи (епохи, стилі, напрямки) у розвитку театру, літератури, образотворчого мистецтва, музики, кіно; основні факти про видатних особистостей у сфері мистецтва; класифікувати види та жанри сценічного мистецтва.

ПРН13. Самостійно ідентифікувати напрями та концепції сценічного мистецтва у контексті сучасного художнього життя.

ПРН14. Аналізувати та оцінювати досягнення художньої культури, твори літератури та мистецтва з урахуванням історичного контексту.

2. Методичні вказівки для самостійної роботи для здобувачів денної та заочної форми навчання

З навчальної дисципліни передбачені наступні види самостійної роботи здобувача вищої освіти: опрацювання наукових та навчально-методичних матеріалів, підготовка до іспиту. Зазначені види самостійної роботи виконуються здобувачем вищої освіти поза аудиторією.

Опанування матеріалу навчальної дисципліни передбачає самостійну роботу здобувачів в обсязі, що визначений у робочому навчальному плані.

Обсяг самостійної роботи здобувачів денної форми навчання складає 56 годин.

Обсяг самостійної роботи здобувачів заочної форми навчання складає 100 годин.

Тема 1. Драма як рід художньої літератури

Обсяг самостійної роботи 4 години на ДФН та 20 годин на ЗФН.

Мета: поглиблення розвитку компетентностей та результатів навчання з формування уявлень про драму як рід художньої літератури.

Форма організації самостійної роботи:

- робота з науковими та навчально-методичними матеріалами.

Питання до самостійної роботи:

- категорії епічного, ліричного і драматичного як родові ознаки літератури (Аристотель) і як відношення митця до пізнаваного в даний момент стану світу (Гегель);

- історія становлення та розвитку жанрових ознак драми;

- канонізація та деканонізація і дифузія жанрових структур, міжвидові структури видозміни жанрової системи у процесі еволюції літературних стилів;

- законспектувати з 4 розділу підрозділ 2 (с. 252 – 258) та 5.1 (с. 301 – 303) з підручника О. Галича «Теорія літератури»;

- законспектувати 1.1. (с. 13 – 22) з монографії Є Васильєва «Сучасна драматургія: жанрові трансформації, модифікації, новації»;

- поступ української драми у XVI – XX ст. (барокова драма, «театр корифеїв», психологічна та експресіоністська драма XX століття);

- специфіка драматургічної основи у різних типах сценічних та екранних видовищ;

- просвітницька, естетична, виховна, психологічна, комунікативна та інші функції драматургії.

Рекомендовані джерела: 3, 5.

Тема 2. Ідейно-естетичні категорії драми

Обсяг самостійної роботи 4 години на ДФН та 20 годин на ЗФН.

Мета: поглиблення розвитку компетентностей та результатів навчання з формування уявлень про ідейно-естетичні категорії драми.

Форма організації самостійної роботи:

- робота з науковими та навчально-методичними матеріалами.

Питання до самостійної роботи:

- об'єкт і предмет зображення;

- ідейно-тематичний аналіз, ідейно-емоційна структура та творча концепція автора – що спільного та у чому різниця?

- ідейно-тематичне бачення концепту історії в драматургії;

- універсальний запит щодо героя як чинник суспільної (державної) ідеології та спроби його реалізації в сучасній культурі;

- засоби донесення ідеї у драматургії: від декларованої в назві або в самому тексті – до розчиненої в тканині твору;

- тема і ідея у розумінні драматурга, актора та режисера;

- зміна тематичних пріоритетів у сценічному втіленні класичних п'єс у процесі історичного поступу.

Рекомендовані джерела: 7, 8.

Тема 3. Системний аналіз драматичного твору

Обсяг самостійної роботи 20 годин на ДФН та 20 годин на ЗФН.

Мета: поглиблення розвитку компетентностей та результатів навчання з формування уявлень про структуру і елементи внутрішньої форми драми.

Форма організації самостійної роботи:

- робота з науковими та навчально-методичними матеріалами.

Питання до самостійної роботи:

- універсальні фабульні схеми як основа світової драматургії;
- поняття «вульгарного соціологізму» й відсутність прямої залежності між соціальністю або «асоціальністю» конфлікту та художньою якістю твору драматургії;
- специфічна «розрідженість» наскрізної дії у певних творах драматургії;
- використання прийому «театру в театрі» в різних типах драматургії;
- поняття позафабульного способу сюжетотворення;
- лінійна та дискретно-асоціативна драматична побудова;
- синхронність виникнення позафабульного типу драматургії з виокремленням постаті режисера та зростанням його ролі як автора вистави, її філософської, світоглядної концепції;
- режисерські підходи до позафабульної драматургії;
- автор у драмі;
- підтекст у драмі.

Рекомендовані джерела: 4, 5, 9.

Тема 4. Жанри драматургії

Обсяг самостійної роботи 10 годин на ДФН та 20 годин на ЗФН.

Мета: поглиблення розвитку компетентностей та результатів навчання з формування уявлень про жанри драматургії.

Форма організації самостійної роботи:

- робота з науковими та навчально-методичними матеріалами.

Питання до самостійної роботи:

- пряма залежність жанру від ідейно-емоційного ставлення автора до предмета, яке він намагається «транслявати» читачеві;
- жанри драматургії в історичному контексті;
- мелодрама як історичний різновид драми;
- загальна характеристика трагікомедії як «проміжного жанру»;

- комбіновані жанри і їх особливість: фарс, бурлеск, гротеск;
- поняття «музична драматургія»;
- універсальний характер законів побудови драматургічної основи для аудіовізуальних мистецтв;
- жанр п'єси та жанр вистави;
- особливості жанрової системи сучасної драматургії.

Рекомендовані джерела: 1, 3, 5, 9, 10, 12.

Тема 5. Драма і її відтворення

Обсяг самостійної роботи 18 годин на ДФН та 20 годин на ЗФН.

Мета: поглиблення розвитку компетентностей та результатів навчання з формування уявлень про драматургію як систему сценічних можливостей.

Форма організації самостійної роботи:

- робота з науковими та навчально-методичними матеріалами.

Питання до самостійної роботи:

- моноп'єса і її відтворення на сцені;
- вплив композиційних принципів кінематографа та мас-медіа на драматургію й театр;
- театральна партитура;
- знак, текст і слухач у театрі;
- театральність і сценічність;
- кордони сучасних інтерпретацій драматичних творів.

Рекомендовані джерела: 2, 5, 9, 10, 11, 12.

3. Рекомендовані джерела

1. Баран Л. Драма і театр України в 90-х роках ХХ століття. Біла церква: Дельфін, 2009. 142 с.
2. Бондарева О.Є. Драматизм міфу і міфологізм драми: монографія. Херсон: Персей, 2000. 188 с.
3. Васильєв Є.М. Сучасна драматургія: жанрові трансформації, модифікації, новації: монографія. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2017. 532 с.
4. Вірченко Т.І. Художній конфлікт в українській драматургії 1990– 2010 років: Дискурс, еволюція, типологія. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2012. 336 с.
5. Галич О. Теорія літератури: підручник. К.: Либідь, 2005. 488 с.
6. Клековкін О. Містерія у генезі театральних форм і сценічних жанрів: навчальний посібник. К.: КДІТМ ім. І.К. Карпенко-Карого, 2001. 254 с.
7. Красильникова О.В. Історія українського театру ХХ сторіччя: монографія. Київ: Либідь, 2009. 203 с.
8. Курбас Лесь. Філософія театру. К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 917 с.

9. Липківська Г. Світ у дзеркалі драми. К.: Кий, 2007. 356 с.
10. Малютіна Н. Українська драматургія кінця XIX – початку XX століття: аспекти родо-жанрової динаміки. Одеса: Астропринт, 2006. 351с.
11. Театр: Історія. Теорія. Практика. Львів, 2013. 204 с.
12. Хороб С. Українська модерна драма кінця XIX – початку XX століття. Івано-Франківськ: Плай. 2002. 413 с.

4. Рекомендовані інтернет-ресурси

1. Бібліотека українських підручників. URL: <http://pidruchniki.ws/>
2. Вікіпідручник, відкрита та вільна бібліотека навчальної літератури. URL: <https://uk.wikibooks.org/wiki/>
3. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В.О. Сухомлинського. URL: www.dnpb.gov.ua/
4. Національна бібліотека України імені В.В. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
5. Онлайн бібліотека. URL: <http://www.lib.com.ua/>